

Alligevel må Dorothy Burton Skårdals værk betegnes som særdeles værdifuldt ikke mindst for Danmark, hvor der så at sige intet findes om emnet.

Kristian Hvidt

Martin Grass: Friedensaktivität und Neutralität. Die skandinavische Sozialdemokratie und die neutrale Zusammenarbeit im Krieg, August 1914 bis Februar 1917. Schriftenreihe des Forschungsinstituts der Friedrich-Ebert-Stiftung Band 117. Verlag Neue Gesellschaft, Bonn-Bad Godesberg 1975. 294 s. DM 28.

I Friedrich-Ebert-Stiftungs udgivelser, der foruden denne skriftserie også omfatter f. eks. Archiv für Sozialgeschichte, er der publiceret afhandlinger om arbejderbevægelsens historie af meget varierende kvalitet. De fleste af dem er imidlertid væsentlige undersøgelser (for en undtagelse se f. eks. min anmeldelse af M.-L. Goldbachs Radek-afhandling i Årbog for arbejderbevægelsens historie 4-1974 s. 191-92), enkelte af dem har præget debatten om arbejderbevægelsens historie i Tyskland. Martin Grass' Uppsala-disputats fra 1975 vil næppe gøre det, dertil er den for traditionel og emnet ikke centralt nok på nuværende tidspunkt. Men det er en solid, historisk undersøgelse og det videnskabelige apparat er i orden. Grass kender den relevante litteratur og har kunnet udnytte de til emnet hørende trykte og utrykte kilder med undtagelse af Camille Huysmans arkiv (Huysmans var sekretær for det Internationale Socialistiske Bureau i denne periode), til hvilket åbenbart kun en meget lille klike historikere får adgang. Det er således et værdifuldt arbejde om et i virkeligheden relevant emne. Afhandlingens styrke er mere en beskrivelse af, hvad der skete end en analyse af hvorfor det skete, men denne manglende analyse har nu, hvor Grass' arbejde foreligger, meget større muligheder for at blive gennemført.

Man kan som Ole Karup Pedersen (Information 2. jan. 1976) kritisere den for at være for snævert/ensidigt anlagt. Det er korrekt, at Grass koncentrerer sig om et relativt snævert aspekt af de implicerede partiers politik i de ca. 2½ år afhandlingen omfatter. Men at forlange, at han også skulle have behandlet de danske, norske, svenske, hollandske («nordgruppen»), schweiziske, italienske («sydgruppen»), nordamerikanske partiers og de skandinaviske ungdomsforbunds øvrige politik i deres samfundsmæssige kontekst og åbenbart også verdenskrigens diplomatiske og krigshistorie, viser at Karup Pedersen næppe har forstået, hvad man kan behandle. Det må være legitimt at udvælge et emne og bearbejde kilder og materiale på en sådan måde, at andre kan bruge afhandlingen. Problemet er snarere, om forfatteren formår at forstå virkeligheden, at forklare, hvad der skete, og at han i sin ansats og i sine resultater kan formidle nye indsigter og der, hvor læseren ikke kan tilslutte sig disse opfattelser, dog have fremlagt et diskussionsgrundlag, ud fra hvilket man kan komme videre. Med det ovennævnte forbehold har Grass opfyldt disse krav.

I afhandlingen undersøges de neutrale landes socialdemokratiske partiers politik for at genskabe II. Internationale som et aktivt instrument for en fredspolitik. Men som undersøgelsen tydeligt viser, var Internationalen i virkeligheden gået i opløsning, den var ikke mere et instrument for en revolutionær arbejderpolitik. Alle de betydende socialdemokratiske partier havde tilsluttet sig »borgfredspolitikken« og dermed var Internationalens genrejsning blevet umulig på det gamle grundlag. Da det imidlertid var dette man forsøgte, måtte resultatet naturligvis blive pauvert. Der kom næsten intet ud af »fredsaktiviteten«.

Der blev ganske vist afholdt en del kongresser (København 1915, Stockholm 1917) og

konferencer, og der blev indledt forsøg på at nå frem til fredsforslag, især Stauning viste her sit store organisatoriske talent. På disse konferencer etc. viste der sig hurtigt nogle nuancer de forskellige partier imellem, nuancer der bestod i hele perioden. Grass undersøger dem i alle enkeltheder og med en udførlighed, så man har svært ved at følge den røde tråd. Det der kom ud af dette arbejde var Stockholm-konferencen i 1917, som især var blevet forberedt af den skandinaviske samarbejdskomité (smlg. hertil også Grass' artikel »Arbeterskandinavism 1912-1920 ...« i *Arbog for arbejderbevægelsens historie* 4-1974, s. 55-88). Men også denne kongres endte uden resultat – herom er der ved universitetet i Göttingen afsluttet et arbejde af Jürgen Stillig »Revolution und Sozialistische Friedenspolitik«, som dog endnu ikke foreligger trykt.

Men til trods for denne politiks manglende resultater er det ret væsentligt, at den er blevet undersøgt. I første verdenskrig afsluttedes for de fleste socialdemokratiske partier en udvikling; den politik der blev institutionaliseret under verdenskrigen blev bestemmende for de kommende årtier. »Borgfredspolitikken« blev det dominerende element. Det er ingen modsigelse hertil, at Socialdemokratiet samtidigt emanciperede sig fra de borgerlige partier ved at forsøge at føre en selvstændig »udenrigspolitik«, som det netop dokumenteres gennem fredsbestræbelserne. For det danske parti er disse kun en del af dens udenrigspolitik i disse år (smlg. f. eks. Hans Flugel: *Den socialdemokratiske partiledelse*, Alexander Helphand og den II. Internationale fredsbestræbelser 1914-1917, speciale København 1974).

Bogen er som anført en meget grundig, akademisk afhandling, som man kan bygge videre på. Dens altfor omfattende referater af minimalt divergerende standpunkter hindrer dog en virkelig forståelse for læseren. Det er imidlertid glædeligt, at der med denne afhandling foreligger noget på et af de større sprog om det danske hhv. de skandinaviske partiers politik – som i visse sammenhænge er ret væsentlige også internationalt – så den kan blive inddraget i den internationale arbejderbevægelses historieskrivning.

Gerd Callesen

Sune Jungar: Skandinaviska företag i Sovjetunionen. Sovjetisk koncessionspolitik på 1920-talet. Abo Akademi, Historiska institutionen. Meddelanden Nr. 3, Åbo, 1974. 241 s.

Det foreliggende værk er et resultat af forf.s undersøgelser over, hvad han kalder de »ikke-politiske aspekter i de nordiska ländernas relationer till Ryssland/Sovjetunionen«. Et centralt spørgsmål inden for dette tema er de skandinaviske virksomheds-etableringer i zartidens Rusland og samme virksomheders samarbejde med de nye magthavere efter Oktoberrevolutionen. I de nærmeste år efter bolsjevikernes magtovertagelse spillede de skandinaviske lande en betydelig rolle i Sovjetruslands udenrigsøkonomiske relationer – man kan i nogen grad se de skandinaviske lande som et åndehul for den belejrede sovjetmagt – og også under NEP-perioden (1921-1928) tog skandinaviske virksomheder del i Sovjetunionens økonomiske udvikling. Det er et aspekt af denne periodes historie, nemlig de skandinaviske erhvervsvirksomheders rolle inden for den sovjetiske koncessionspolitik, der her er gjort til genstand for en nærmere analyse.

De økonomiske forbindelser mellem de skandinaviske lande og Rusland/Sovjetunionen har så godt som ikke været behandlet af den historiske forskning, især ikke i den skandinaviske og kun yderst sparsomt i den sovjetiske forskning. I de senere år har der dog i Sovjetunionen kunnet konstateres en stigende interesse for dette emne.

Forf. har disponeret sit arbejde således, at han først i et oversigtskapitel har behand-